

Rapport Kunst og inventar

Riksantikvarens Bergkunstprosjekt.
Årsrapport for 2006

Terje Norsted

Riksantikvarens Bergkunstprosjekt. Årsrapport 2006 fra NIKU

Utarbeidet av Terje Norsted, NIKUs prosjektleder i Bergkunstprosjektet

1. Bistand til regionforvaltningen

- 1.1 Bistand er gitt til Tromsø Museum og Vitenskapsmuseet samt til tre fylkeskommuner (Nordland, Sør-Trøndelag og Møre- og Romsdal) i form av dokumentasjon og konservering/restaurering/skjøtsel.
- 1.2 Arbeidet nevnt i 1.1 er utført i "Helvete", Røst, på samtlige malte lokaliteter i Fosen og på Honnhammer/Hinna (felt I og VIII), Tingvoll.
- 1.3 Den bestilte dokumentasjonen av nyfunne lokaliteter i Transferelvdalen, Alta, må overføres til 2007 fordi det ikke ble mulig for de samarbeidende partene å rekke denne oppgaven innen det ble for sent på året.

2. Utkast til skjøtelsesplaner oversendt til fylkeskommunen

(Ikke relevant for NIKU.)

3. Dokumentasjon

- 3.1 Dokumentasjonen er blitt utført i form av kalkering (åpne lokaliteter) eller avtegning (huler) samt verbale beskrivelser av lokalitetenes karakteristiske trekk, motiver, teknikk, tilstand og tiltaksbehov, presentert i fagrapporter.
- 3.2 Nyfunnet felt i Transferelvdalen, Alta (funnrapport), Bukkhammarhula i Moskenes (fagrapport), Helvete, Røst (restaureringsrapport), Varghiet/Almfjellet i Bjugn (kalkering), Honnhammer/Hinna I og VIII i Tingvoll (kalkering samt rapport om konsolideringsforsøk). Den omfattende fagrapporten om Fingalshula i Nærøy er påbegynt.
- 3.3 Omprioriteringer: Som nevnt i 1.3 må gjenstående arbeider i Transferelvdalen utsettes til 2007. Igangsetting av overvåking på Honnhammer utsettes til forsøkene kan lede fram til full igangsetting av konsolideringen av truede figurer. Dette kan forhåpentligvis skje i 2007.

4. Status for innlegging av data i Askeladden

(Ikke relevant for NIKU.)

5. FoU og metodeutvikling

- 5.1 NIKU arbeider bevisst og i samarbeid med internasjonal ekspertise med å utvikle nye metoder for dokumentasjon som især skal være relevant i forhold til konservering/skjøtsel. Instituttet vil

karakterisere denne virksomheten som FoU-relevant. Den omfatter kun den malte bergkunsten og gjelder så vel grafisk som verbal dokumentasjon. Jf. pkt. 3.2. Alle forsøk som gjøres i forbindelse med konservering regnes også som FoU-relevant. Av betydningsfull virksomhet i 2006 vil NIKU særlig fremheve arbeidet som er gjort i Helvete, Røst, og på Honnhammer/Hinna i Tingvoll.

- 5.2 Det vises til rapportert metodeutvikling i Helvete og på Honnhammer/Hinna. Rapporten fra Helvete tar i tillegg opp viktige konserveringsetiske aspekter.
- 5.3 Fagrapportene foreligger.

6. Formidling

6.1 Vitenskapelig muntlig

- "Aspects of Documentation for Conservation Purposes. Exemplified by Rock Art". Forelesning holdt ved SACRA-konferansen "Theoretical Perspectives on Rock Art", Kimberley, Sør-Afrika 12-17. februar 2006.
- Forelesning om dokumentasjon i forhold til konservering, holdt ved Bergkunstprosjektets kurs om dokumentasjon av hellemalerier i Sørreisa/Finnsnes 30-31. august 2006.

Vitenskapelig skriftlig

Ingen utgivelser i 2006.

6.2. Populærvitenskapelig muntlig

- "Hulemaleriene i Ytre Lofoten". Forelesning holdt ved seminaret "Forskningsbasert nærings- og lokalsamfunnsutvikling. Nye begreper og grep i reiselivet", Å i Lofoten 23-24. mars 2006.
- Faglig innføring i to radioprogrammer (NRK 2, "Museum") om Kollhellaren i Moskenes, sendt i slutten av august 2006.

Populærvitenskapelig skriftlig

- "Hulemaleriene i Norge. Egenart, kontekst, mening og konservering", i: "Kultur – minner og miljøer". NIKU Tema 18 (2006): 11-46.
- "De aller fleste er røde. Forhistoriske hellemalerier i Norge", i: Fortidsminneforeningen. Årbok 2006: 115-122.

7. Kompetanseoppbygging

- 7.1 Deltakelse ved Bergkunstseminaret i 2006 samt ved de to møtene til Norsk Faggruppe for Bergkunst.
- 7.2 Deltakelse ved konferansen i Kimberley, seminaret i Å og Bergkunstseminaret. (Dessverre sykdomsforfall til UISPP-kongressen i Lisboa hvor NIKUs prosjektleder var invitert til å forelese i sesjonen "European Cave Art").

8. Kommunikasjonen med Riksantikvaren

NIKU er tilfreds med kommunikasjonen med Riksantikvaren.

9. Regnskap

Regnskapet vil som avtalt bli oversendt innen 1. februar 2007.

10. Kommentarer/vurderinger

NIKU sikter fortsatt på å videreutvikle oppbyggingen av en nasjonal spisskompetanse på dokumentasjon og konservering av malt bergkunst i årene fremover. Dette ønskes videreført gjennom teoretisk og praktisk arbeid innenfor Bergkunstprosjektet og ved utvidelser av instituttets nasjonale og internasjonale nettverk. I denne sammenhengen bør det fremheves at prosjektlederens internasjonale virksomhet har gitt verdifulle tilskudd til forståelsen av det norske materialet, og at det satses på at dette kan følges opp. I tillegg bør det nevnes at prosjektlederen i 2006 fikk et nytt SIP-prosjekt sammen med NIKUs arkeolog Elin Myrvoll innenfor temaområdet "Hellige steder". Prosjektets tittel er "Hellemaalier i Finnmark og Troms: Dokumentasjon og bevaring av helligsteder i en samisk kontekst". En kort presentasjon av årets arbeider med dette prosjektet ble gitt i NIKU-Nytt 17/06 og følger denne årsrapporten som vedlegg.

Det er en svakhet at NIKUs virksomhet som rettes mot bergmalerier i høy grad er avhengig av én person. Derfor er det ønskelig at Riksantikvaren oppmuntrer til – og gir en konkret støtte til – at kunnskaper og ferdigheter kan videreføres i form av et spesialopplegg for en yngre konservator i NIKU med en relevant bakgrunn. Instituttet vurderer det som viktig at NIKU beholder den nasjonale spisskompetansen på malt bergkunst.

Oslo, 1. november 2006

Terje Norsted

Noen ord om et påbegynt SIP-prosjekt

Vi er blitt bedt om å si litt om SIP-delprosjektet vårt. Dette gjør vi med glede, blant annet fordi det har gitt nye funn allerede i startfasen. Prosjektet heter ”Hellemalerier i Finnmark og Troms: Dokumentasjon og bevaring av helligsteder i en samisk kontekst”. Det er knyttet til SIP’en ”Hellige steder”. Vi to (Elin og Terje) som jobber sammen i prosjektet, representerer NIKU-miljøene i Tromsø og Oslo. Vi mener at et slikt samarbeid er en god idé. Vi har ulike faglige bakgrunner (arkeologi og konservering). Dette er stimulerende.

Prosjektet har som mål å produsere en dokumentasjon av forholdet mellom hellemaleriene og det samiske kulturlandskapet i Finnmark og Troms som kan danne grunnlag for forvaltning. Som basis har vi godt kartmateriale, tidligere registreringer og en omfattende dokumentasjon av de fleste hellemaleriene i vårt område. Den samiske konteksten kom fram i form av sterke reaksjonene fra den sjøsamiske lokalbefolkningen da maleriene i Porsanger ble funnet i 2001; denne befolkningen hadde – før oppdagelsen skjedde – et spesielt forhold til figurene og regnet dem som ”sine”. Vi ønsker å belyse malerienes kontekst og mening, men også hvordan meningsproduksjonen i forhold til maleriene kan ha endret seg i ettertid. Resultatet vil forhåpentligvis bidra til å gi retningslinjer for hvordan lokalitetene kan konserveres/forvaltes, eventuelt formidles.

Vi har etablert gode kontakter med våre nærmeste samarbeidspartnere, Sjøsamisk Kompetansesenter, Varanger Samiske Museum og Alta Museum. Vi brukte fem dager på innledende undersøkelser i de mest aktuelle områdene i Porsanger og Alta. I Porsanger foretok vi, i samarbeid med Sjøsamisk Kompetansesenter, en generell kulturminneregistrering i landskapsrommene som hellemaleriene er lokalisert i. Det ble registrert/kartfestet tufter og graver samt andre kulturminnetyper som i tid spenner fra eldre steinalder til nyere tid. Det ble også gjort avtale med Sjøsamisk Kompetansesenter om samarbeid vedrørende innsamling av muntlig tradisjonsstoff som angår lokalitetene og landskapet omkring dem.

To nye funn bidro til å øke entusiasmen:

1. I Transferelvdalen i Alta fant Elin et nytt felt med hellemalerier, nesten skjult bak lavvekst på berget. Vi foretok en begrenset avdekking for å få et foreløpig inntrykk av figurenes art og antall og rapporterte funnet. Feltet vil bli fullstendig avdekket og dokumentert av Tromsø Museum og NIKU (dvs. Terje) neste år. Alta Museum ønsker en oppfølging som omfatter leting etter andre felt lengre inn i dalen. Sjanser for nye funn er store.

2. Ved undersøkelsen av lokaliteten Gálggasluokta i Indre Billefjord (Porsanger) fikk vi en stor overraskelse. Lokaliteten utgjøres av en heller med tre små, enkle malerier. Den øvre, forrevne kanten over helleren danner konturen av et ansikt som avtegner seg mot himmelen. Dette knytter denne lokaliteten til en gruppe samiske seider som omfatter bergformasjoner med menneskehodeform.

Til slutt vil vi nevne at prosjektet ganske snart vil bidra med en publikasjon. Terje har skrevet en artikkel med tittelen ”De aller fleste er røde: Forhistoriske hellemalerier i Norge”. Den vil komme i Fortidsminneforeningen årbok for 2006.

Elin Rose Myrvoll og Terje Norsted